تشتێ کو لسەر ئاڤێ کەفتبیت.

شنب(Şe-Şunb): گونبەد، قوببە.

شنبد(Şenbed): شەمبی، ئێکەمین روژا حەفتیێ.

شنبە(Şenbê): بنێرە: (شنبد).

شنج(Şenc): کومتێ چیای، سەرێ چیـــــــای ـ ئـەردێ رەق و بێ سەروبەر.

شندف(Şendef): داهوّل.

شنغار(Şunxar): فرندێ نێچیرێ، بازیێ چاڤ رەش.

شنفتن(Şênuften): گوهـ لێ بوون، بهیستن.

شنگ(Şeng): شـــەنگ، جــوان، دەلال.

شنگل(Şengul): بنێرە: (شنگ)ـ سەرخوەش، مەست.

شنگلە(Şengule): ریشــالوکــێن دەرســـــوک و پەردە و جلکا ـ ئویشییێن تری و گەنمی و......هتد.

شنوا(Şêneva): گوهدار، بهیسەر، یێ کو گوهـ لێ دبیت.

شنوانیـــــدن(Şênevanîden): گەهاندن، بهیساندن(ئاخفتنەکی بگەهینیە گوهێ ئێکی).

شنوایی(Şênevayî): ئێک ژ هەر پێنج هەستـان کو هەستا گـوهـ لێ بوونێ یان بهیستنێ یە.

شنە(Şene): ئاواز ـ شهینا هەسپی ـ لەعنەت و نفرین.

شنیدن(Şênîden): گـوهـ لێ بوون، بهیستن.

شو(Şû): مێر(مێرێ ژنکێ).

شـوا(Şêva): پەڤـیـشـکێت کـەفـا دەســـتی، کـــو ژ ئەگـــەرێ زێدە کارکرنێ دیار دبن.

شوخ(Şûx): کێم و عەداف ـ قرێژ و قـیـڤـار ـ شـاد و خـوەشـحـال ـ ترانەکەر، یاریکەر، صوحبەتچی ـ شوخ و شەنگ.

شـــور(Şûr): ســـویر، ب خـــوێ ـ سەرهلدان، شورش، فتنە ـ دەنگ و دور ـ ئێـک ژ ئاوازێن کـــەڤنێن ئیرانی یە.

شـــــوراندن(Şûranden): فـــتـنـە هلێـــخـــستن ب وێ ئـنیــەتێ کـــو خـــەلک رابیـــتـــە ســـەرخـــوە و سەرهلدانا بکەت.

شوربا(Şorba): شوربە.

شــــوربخت(Şûrbext): بەخت ب رەش، بێ شەنس.

شورپا(Şûrpa): هەسپ یان هێستر

یان کەرێ کو ل دەمێ چوونێ چۆکێن وی ڤێک بکەڤن.

شوورش(Şûrêş): شۆرش، سەرهلدان.

شورم(Şûrem): چیا.

شوریدن(Şûrîden): پەریشان بوون ـ شورش کرن، سەرهلدان.

شولا(Şola): جلکێ دەرویشا (خرقە).

شولک(Şûlek): هەسپ، هەسپێ کو حێل بچیت.

شولیدن(Şûlîden): تێکچوون، پەریشان بوون، دامای بوون.

شومیز(Şûmîz): ئەردێ کێلای و بەرهەڤ بۆ تۆڤچینیێ.

شومیزیدن(Şûmîzîden): کێلان، قلێب کرن و کولانا ئەردی.

شوهر(Şoher): مێر (مێرێ ژنکێ) ـ زەلامێ ب ژن.

شوهردار(Şoherdar): ژنکا ب مێر.

شوی(Şûy): بنێرە: (شوهر).

شوی دیده(Şûy dîdê): ژنکا کو شوی کربیت ـ بیژن.

شه(Şeh): بنێرە: (شاه).

شهر(Şehr): شار، باژێر.

شهربانی(Şehrbanî): رێڤەبەری یا پۆلیسا.

شهرداری(Şehrdarî): رێڤەبەری یا باژێرڤانیێ.

شهرستان(Şehrêstan): قەزا، باژێرێ کو قایمەقامی لێ بیت.

شهرک(Şehrek): باژێرک.

شهریار(Şehryar): مەزنێ باژێری، دەستهەلاتدارێ باژێری.

شهریده(Şehrîdê): بژالە، پرتیبەلاڤ ـ پەریشان بووی.

شهریور(Şehrîver): هەیڤا شەشێ یە ژ هەر سالەکا هەتاڤی، هەیڤا دویماهیکێ یە ژ وەرزێ هاڤینێ ـ رۆژا چوارێ یە ژ هەر هەیڤەکا سالا هەتاڤی.

شهریورگان(Şehrîvergan): ناڤێ وێ جەژنێ یە یا کو ل رۆژا «شەهریور، ئانکو: رۆژا چوارێ ژ هەیڤا دویماهیا وەرزێ هاڤینێ» دهاتە گێڕان.

شهسوار(Şehsevar): سویارچاک ـ شەهسویار.

شهله(Şehle): بەز (بەزێ گوشتی).

شهلیدن(Şehlîden): ژێک بژالە و پەلاتەکرن.

شـهنا (Şehna): زرنا (ئامـیـرەکێ موزیکێ یە).
شـهناز (Şehnaz): ناڤێ ئێک ژ ئاوازێن موزیکا ئیرانی یە.
شهنگانە (Şehenganê): گژلوک.
شـهـە (Şêhe): دەنگێ شـهـینا هەسپی.
شیاریدن (Şiyarîden): قلێب کرنا ئەردی، کێلانا ئەردی.
شیان (Şiyan): سزا، پاداش.
شـیب (Şî- Şêyb): نشـیـڤی، سەرنشیڤی ـ سەوداسەری، حەیران بوون د رێکا ئەڤینێ دا.
شیبان (Şîban): لەرزوک ـ پەریشان ـ تێکهل ـ سەوداسەری و حەیران بوون د رێکا ئەڤینێ دا.
شیبانیدن (Şîbanîden): لەرزاندن ـ ب سەردابرن، خاپاندن، فێل لێ کرن ـ سەرگەردان کرن ژ بەر ئەڤینێ ـ تێکهەلکرن ـ هەڤیر کرن.
شـیـبـیـدن (Şîbîden): بنێـرە: (شیبانیدن).
شیپور (Şêy- Şeypûr): زرنا.
شید (Şîd): رۆناهی ـ نویرهە، گۆری ـ هەتاڤ.
شیدا (Şeyda): شەیدا.
شـیـذر (Şîzer): ئێکە ژ ناڤێن خودێ.
شیر (Şîr): شێر (گیانەوەرەکە کو ب سولتانێ دارستانێ هاتیە نیاسین ـ حـەنەفی (حـەنەفی یا ئاڤێ) ـ شیر (خواردەمەنی یا کو ژ مەمکێن دەیکێ ـ یان گوهانێن ماکێ لجەم گـیـانەوەرا ـ دزێت هەر ژ رۆژا ئێکێ یا ژ دایکبوونێ ـ یان زانێ لجەم گیانەوەرا ـ.. هەروەسا بۆ (شـیـرێ توز) یان (شـیـرێ پاستوریزەکری) ژی هەر دهێتە گۆتن.
شیـرازە (Şîrazê): قـەیتانا رەنگین کو بەری پەرتوک بهێتە بەرگ کرن ل سـەرو بنێن کـەعبێ پەرتوکێ دادنن ژ بۆ جوانی یێ.
شیرجە (Şîrcê): غارا چارگاڤ وەکی شێری ـ سەرسەرکی خوە ئێخستنە ناڤ ئاڤێ (نکسة).
شیـردوش (Şîrdûş): بێـری (نهـۆ ل جهێن کو چێلا و پەزی لێ بخودان دکەن، زەلام ب ڤی کاری رادبن)ـ زەرکا شیری (نهۆ ل جهێن کو چێلا و پەزی لێ بخودان دکەن، ئامانێن

گـەلەک مـەزن کـو گـەلەنێن چەند لێـتـرینە بکار دئینن)ـ ئالاڤێ کـو ژنکێـن زهـســتــانی (هەر ژ دەمێ بچـویک بوونی تا چلکێن وێ تمام دبن) شـیـری پێ ژ مـەمکێن خـوە دکێشنە دەر (هەروەسا ل وان جهێن کـــــو پـەز و چێـل لێ دهـێـنـە بخـودانکرن، ئالاڤـەکێ تایبـەتی دهێتە بکاربرن کو ب کارێ دوهتنا شـیـری ژ گـوهانێن گـیـانەوەرێن شیردەهـ رادبیت).

شـــیـــرزج(Şîrzec): شـــیـــرێ شـــەڤـــرەڤـــینـکێ، شـــیـــرێ (چەکچەکیلە)ێ.

شیـرلان(Şîrlan): جـهێ کـو گـەلەک شێر لێ هەبن.

شـــیـــروانی(Şîrvanî): خـــەلکێ شێروان ـ سەربانێن کو ژ داری یان توتیای بهێنە چێکرن.

شـیـروش(Şîrveş): وەکی شـێـرا ـ دلێر، مێر، نەترس.

شیرە(Şîrê): ئاڤا فێقی کو هاتبیتە کەلاندن تا کو تیر دبیت.

شیرین(Şîrîn): هەر تشـتێ ژ شیری بیت ـ هەر تشـتێ وەکی شیری یان ب تامـا شـیـری ـ شرین(بەروڤـاژی تەحلی یێ).

شیرینی(Şîrînî): شریناهی.

شیشک(Şîşek): ئامیرەکێ موزیکی یە(ربابا چوار ژەهە) ـ بەرخێ نێـر کـو شـەش هەیڤی یان ئێک سـالی بیت.

شیـشلە(Şîşele): شـەلەلی، کـەسێ کـو دەست و پێن وی سـست و بێ هێز بن.

شیشم(Şîşum): بنێرە: (شیشک).

شیشە(Şîşê): شیشە.

شـیـفتن(Şîften): عـاشق بوون ـ سەرگەردان بوون د رێیا ئەڤینێ دا.

شـیـلان(Şîlan): سـوفـرا خـوارنێ ـ ناڤێ دارەکێ یە.

شیلە(Şîle): شیڤک(ئەو جـهێن کـو ئاڤا بارانێ رێکا خوە لێ ڤەکەت).

شیوا(Şîva): رەهوان(بۆ ئاخفتنێ).

شیون(Şîven): گری و زێمار.

شیـوە(Şîvê): رێ و رێبـاز ـ یاسـا ـ بنواش ـ داب و نەریت.

شیـویدن(Şîvîden): تێکهـەلکرن ـ لەرزین.

شـیـهـە(Şîhê): دەنگێ شـهـینا هەسپی.

ص

ص(Sad): ئەڤ تیپە د زمانێ فارسی دا نینە و ئەو پەیڤێن کو ئەڤ تیپە د ناڤ دا بن، پەیڤێن عەرەبی نە، یان ژی پەیڤێن لێکدای یان دارشتی نە ژ هەردو زمانێن فارسی و عەرەبی. ل هندەک جها ئەڤ تیپە ل شوینا تیپا (س) هاتیە بکاربرن، وەکی: پەیڤا (سد) کو ل شوینا پەیڤا (صد: هژمار سەد) دهێتە نڤیسین. هەرچەوا بت بلێڤکرنا ڤێ تیپێ د زمانێ فارسی دا مینا بلێڤکرنا تیپا (س)ێ یە.

صابون پز(Sabûn pez): سابوین چێکەر.

صاحب خانە(Sahêb xanê): خودانێ خانی، خودانێ مالێ ـ مێهڤاندار.

صاحب خرد(Sahêb xêred): ژیر، عاقل.

صاحب درد(Sahêb derd): نەخوەش، نەساخ ـ بەلادیتی، مصیبەت دیتی.

صاحب دل(Sahêb dêl): دلێر، نەترس ـ خودێناس ـ دل نازک، ب رەحم، کەسێ کو ڤیان و میهرەبانی لدەڤ هەبت.

صاحب دیوان(Sahêb dîvan): چاڤدێرێ خەزینە و داراییا دەولەتێ. لسەردەمێن کەڤن (صاحب دیوان)ی کارەکێ گرنگ بوو کو بەرامبەر وەزارەتا دارایی یا نهۆ بوو ـ هۆزانڤانێ کو خودان دیوانا هۆزانا بت.

صاحب سخن(Sahêb suxen): ئاخفتنکەر.

صاحب کلاه(Sahêb kulah): کولاڤدار، تانجدار، شاه.

صاحب مرده(Sahêb murdê): خودان مری، ئەو تشتێ کو خودانێ وی مربت(ئەڤ پەیڤا لێکدای وەک ئاخفتن لدەمێ تۆرەبوونێ دهێتە گۆتن ئەو ژی ئەو دەمە کو مرۆڤ نفرینێ ل گیانەوەرەکی دکەت).

صاحبی(Sahêbî): جۆرەکێ ترێێ سۆر و تلی گرە ـ جۆرەکێ جلکێ ئارمویشییێ گەخ گەخە.

صادر شدن(Sadêr şuden): دەرکەفتن، دەرچوون.

صادقانە(Sadêqanê): ب راستی و دروستی ـ ب برایینی.

صاع ستان(Sa'i sêtan): هەژار و دەستکورتێ کو ل عەرەفاتێن عەیدێ، فتر و سەدەقا بۆ خوە ژ خەلکی وەربگرت.

صاع سر(Sa'ê ser): فتر یان سەدەقا سەرێ مرۆڤی کو ل رۆژێن عەرەفاتێن عەیدا رەمەزانێ ددن.

صاعقە آسا(Sa'êqê asa): وەکی برویسییێ.

صاف کردن(Safkerden): حولیکرنا قورمچک و کوریشکێن پەرۆکی یان ترومبێلێ یان هەر تشتەکێ دی.

صافی دل(Safî dêl): دلپاک، دلسافی، دلێ بێ کەرب و کین.

صافی شدن(Safî şuden): پاک و پاقژ بوون، بێ غش بوون.

صباوت(Sebavet): زارۆکینی، بچویکاتی.

صبحانە(Subhanê): تێشت، خوارنا دانێ سپێدێ.

صبح خوان(Subhxan): تەیرێ کو لدەمێ سپێدێ ئاوازا بخوینت، بلبل.

صبح خیز(Subhxîz): کەسێ کو سپێدەهیا زوی ژ خەو رادبت.

صبحدم(Subhdem): بەرێ سپێدێ، دەمێ سپێدێ.

صبح سعادت(Subhê se'adet): دەستپێکا خوەشبەختییێ.

صحرانشین(Sehranêşîn): کۆچەر، کەسێن کو بۆ خوە ل بیابانی کوینا ڤەددەن و تێڤە دژین.

صحنەساز(Sehnêsaz): کەسێ کو دەپێ شانۆێ ئامادە دکت بۆ پێشکێشکرنا شانۆێ.

صد(Sed): هژمار سەد(١٠٠).

صـــدبرگ (Sedberg): گــولا كــو پرپەلگ بت.

صدرنشين (Sedrnêşîn): كەسێ كو لســەرێ كــۆچكێ يان جــڤــاتێ دروينت .

صـرصـرتک (Sersertek): مـرۆڤ يان گـيانەوەرێ كو توند بچت يان توند ببەزت.

صرعدار (Ser'dar): كەسێ كو تەب يان ئەلەمک لێ بت(ئەو ئێشا كو ئەم دبێژينێ سەروبنێت هەيڤێ) .

صرع زده (Ser'zedê): تەبگرتی.

صفاكردن (Sefakerden): ئاشتی كرن، سولح كرن، پێكهاتن ـ كەيف و شادی كرن.

صـــفـــاهان (Sêfahan): بازێرێ ئەسفـەهان ـ ناڤێ ئێک ژ ئاوازێن موزيكا ئيرانی يە.

صفدر (Sefder): كەسێ كو ريزێن دوژمنی د بەرۆكێن شەڕی دا تێک بدەت، دلێر، شەڕكەر.

صفرابر (Sefrabur): هەر تشتێ كو ئێشا زەركێ كێم بكەت.

صـــــفـــــرازده (Sefrazedê): زەركگرتی، ئەو كـەسێ كـو ئێـشـا زەرک هاتبتێ.

صــفــراكــردن (Sefrakerden): دڕكەيە ژ تۆڕەبوونێ.

صف كشيدن (Sef kêşîden): ب ريز راوەستان، سرا گرتن.

صـــلاح انديش (Selah endîş): خـێـرخـواز، كـەسێ كـو هزرێ د باشيێ دا بكەت.

صـلاحـيت دار (Selahiyetdar): خودان سەلاحيات، كەسێ كو ماف هەبت ب ئەنجامدانا هندەک كاران رابيت ـ كەسێ كو لايق و هێـژای ئەنجامدانا كارەكی يان بجی ئينانا فەرمانەكی بت.

صلبيه (Sulbiye): سپيلكا چاڤی.

صلح جو (Sulhcû): ئاشتيخواز، كەسێ كو پێكۆلێ بكەت ل شوينا دلمانێ ئاشتيێ بينتە گۆڕێ.

صـلح كـــــردن (Sulhkerden): ئاشـــتی كـــرن، ســولح كـــرن، پێكهاتن.

صلح گونه (Sulh gunê): ئاشتيا وەخـــــتی كـــــو ژ بەر هندەک بەرژەوەنديێن تايبـەت دهێـــتـە بەستن.

صـليب ســـــرخ (Selîbê surx): دەزگـــەهێ خـــاچا ســۆر يا نێڤ

دەولەتی.

صلیب شکستە (Selîbê şêkestê): هێمایێ خاچا شکەستی یە کو هێمایێ فەرمی یێ حوکمەتا نازی یا ئەلمانی بوو و لسەردەمێن گەلەک کەڤنتر ئەڤ هێمایە، هێمایێ ئارییان بوو و ل (تخت جمشید ـ ل ئیرانێ) ئەڤ هێمایە هاتیە نەخش کرن.

صمیمانە (Semîmanê): ب هەڤالینی ـ ب دلپاکی.

صوف پوش (Sof pûş): کەسێ کو جلکێن سۆفی دکەتە بەر خوە.

صیدگر (Seydger): نێچیرڤان.

صیغەرو (Sîxêro): ژنا کو ب رەنگێ مەهرکرنا وەختی (زواج متعە) شوی ب زەلامان بکەت.

صیفی کار (Seyfî kar): فێقی و زەرزەواتێن کو ل وەرزێ هاڤینێ دهێنە چاندن، وەکی: (هەمی رەنگێن کەسکاتییا ، زەبەش، گوندۆر، خیار و......هتد).

ض

ض(Zad): ئەڤ تیـــپــە د زمــانیَ فــارسی دا نینە و ئەو پەیڤـێن کـو ئەڤ تیـپـە د ناڤ دا بکار هاتبت، پەیڤـێن عـەرەبی نە. ئەڤـە و چەند پەیڤـەکـێن لێکدای یان دارشتی ژ دو پەیڤێن عـەرەبی یان ژ پەیڤـەکا عەرەبی و پەیڤەکا فـارسی و یانژی ژ پەیڤـەکـا عـەرەبی و پاشگرەکیَ فارسی و......هتد، د زمانیَ فارسی دا بـکارهاتـینە کـــو هندەک ژ وان هەر چو جــارا د زمــانیَ عــەرەبی بخـوە دا دیار نەبووینە. بلیـڤکرنا ڤیَ تیـپیَ د زمـانیَ فـارسی دا هەر وەکی تیپا (ز)ە.

ضــایع شــدن(Zayê'i şuden): پـویـچ بـوون، زەعـی بـوون ــ بـەرزە بوون، هندابوون.

ضـــبط صــــوت(Zebtê sowt): دەنگگر، مسەجل.

ضرابخـانە(Zerrabxane): جهیَ کو پارە لیَ دهێتە چێکرن.

ضـرب(Zerb): لێکدان(ئێک ژ هەر چوار کـــریارێن ســـەرەکی یێن بیرکـاریێ یە و ب ڤی هێمـای(×) هـاتیــە دەســـتنیـــشــانکرن) ــ تمبلک(ئالاڤـەکیَ مـوزیکیَ یە) ــ جـۆر و رەنگ ژ هەر تشــتـەکی ــ زەلامیَ بیـرتیـژ و د هەمـان دەم دا چست و چەلەنگ.

ضــرب خــوردن(Zerb xurden): درب دیـتن، درب خـــــوارن، درب ڤێکەفتن.

ضرب خوردە(Zerb xurdê): درب دیـتـی، درب خــــــواری، درب ڤێکەفتی.

ضــــــرب دیـدن(Zerb dîden): بنێرە: (ضرب خوردن).

ضـرب گـرفتن(Zerb gêrêften): تمبلک لێدان، تمبلک قوتان.

ضــرر زدن(Zerer zeden): زیان

گەهاندن.

ضعیف دل(Ze’îf dêl): ترسنۆک، کولافە.

ضعیف چزان(Ze’îf çêzan): ئەو کەسێ کو هەژار و بندەستان بئێشینت.

ضلالت(Zelalet): سەررێداچۆن، رێ بەرزەکرن، لادان ژ راستەرێ.

ضلت(Zellet): حەییرین، سەرسوورمان ـ سەرگەردانی.

ضمانت(Zemanet): گرفتار بوون ب ئێشەکا هەروهەر کو هندەک جاران دژوار ببت و خودانێ خوە بێخیت ـ ب ستویێ خوەڤەگرتن، کەفیل بوون، دەمان.

ضیافت(Ziyafet): مێهڤان بوون، مێهڤانی، مێهڤانداری.

ضیاگستر(Ziyaguster): رۆناهی دەه، تشتێ کو رۆناهیێ بدەتە تشتەکی یان جهەکی.

ضیقت(Zî- Zeyqet): دەستکورتی، هەژاری، دەست تەنگی، موحتاجی، بێ حالی.